

nelze jednoznačně vykládat jako myslitele, který zpřetrhal všechna pouta s tradiční filosofií, a že po srovnání s touto tradicí se jeví jako myslitel, který etabloval pozitivistický funkcionalismus, jehož charakteristickým znakem je absence dialektické reflexe člověka zaměřené na něho samého.

Ludvík Tošenovský

Joachim O. Fleckenstein: Naturwissenschaft und Politik (Von Galilei bis Einstein); Verlag Georg D. W. Callwey, München 1965, 256 stran.

Autor knihy je ředitelem Ústavu dějin exaktních přírodních věd a techniky na Vysoké škole technické v Mnichově. V úvodu autor mimo jiné zdůrazňuje, že nechce použít statistické, ani historickomaterialistické metody, které jsou jinak vždy správné, a to proto ne, že s jejich pomocí by prý mohl objevit pouze kostru dějin (rozměj: dějin vzájemného vztahu mezi přírodními vědami a politikou). Je to pochopitelné, protože historickomaterialistickou metodu charakterizuje jen jako postup, při němž se vychází z přírodovědných faktů a zkoumá vliv velkých objevů jako parního stroje, elektřiny a dnes atomu na vývoj lidské společnosti (str. 11).

Protože v knize není obsah, považují za prospěšné uvést doslovné názvy jednotlivých kapitol: 1. Die Renaissance als Basis der Neuzeit, 2. Die Gründung der exakten Wissenschaften im Zeitalter der Gegenreformation des Barock, 3. Das Zeitalter der Aufklärung und der Akademien der absoluten Monarchien, 4. Das Zeitalter des Bonapartismus und des romantischen Historismus, 5. Positivismus und Sozialismus als Grundlage des liberalen Fortschrittsglaubens und des wissenschaftlichen Sozialismus, 6. Der Zusammenbruch des klassischen Wissenschaftsideals im Zeitalter Einsteins.

Ve stručném doslovu autor mimo jiné zjišťuje, že kniha je spíše než objektivní a univerzální historií problému (vztahu mezi přírodními vědami a politikou) „eine sukzessive Folge von Schlaglichtern auf die Geschichte der Naturwissenschaften, der letzten 500 Jahre“. Autor nechtěl použít žádné objektivní metody, a proto, jak sám přiznává, je kniha „sowohl speziell als auch subjektiv geschrieben“ (str. 229). Autor sice umísťuje různé vědce do politické situace jejich doby, především pak Leonarda da Vinciho jako univerzálního člověka a technokratického vizionáře, Galileiho jako zakladatele moderní dynamiky i Newtona jako jejího dovršitele, Descartesa jako otce novodobého myšlení, Leibnize jako posledního metafyzika scholastiky, encyklopedisty jako první technokratické progresisty, Comtea, Einsteina aj. Vypočítává však pouze některá fakta z dějin vědy a příslušná fakta o střetech, interakcích a kontaktech vědců s držiteli moci; ani v náznacích se bohužel nepokouší o žádná zevšeobecnění, která by byla alespoň srovnatelná s hlubokými generalizacemi B. Dunhama o vztazích mezi mysliteli a lidmi, kteří disponují finančními prostředky. (Srovnej Barrows Dunham, *Thinkers and Treasurers*, New York 1955.)

A tak nutno s politováním konstatovat, že kromě souhrnu zajímavých a poutavých historických faktů nepřináší kniha, hlavně pro filosofa, mnoho nového a podnětného.

Ludvík Tošenovský

D. P. Dryer: Kant's Solution for Verification in Metaphysics; George Allen & Unwin Ltd., London 1966, 530 stran.

Prolegomena byla a jsou Kantovým pokusem vysvětlit podstatu Kritiky čistého rozumu Kantovým současníkům. Dryerova kniha (daleko obsáhlejší) je pokusem přiblížit dnešním, v podstatě empiricky orientovaným anglosaským adeptům filosofie některé závažné Kantovy myšlenky.

Kniha je rozdělena do jedenácti kapitol. V prvé se obírá často protikladnými interpretacemi základního smyslu Kritiky, tj. názorem, že hlavním úkolem kritiky je vybudovat obecnou teorii poznání, názorně demonstrovat situaci filosofie, dokázat nemožnost metafyziky, vytvořit „metafyziku zkušenosti“ a ospravedlnit potřebu metafyzického věření (beliefs). V další kapitole nejříve odpovídá na otázku, proč jsou metafyzické soudy empiricky neverifikovatelné, obírá se jedním způsobem ověřování soudů, které nejsou empiricky verifikovatelné, píše o analytických soudech a logických pravdách, odpovídá na otázku, proč metafyzické soudy nemohou být verifikovány stejným způsobem jako soudy analytické, zamýšlí se nad rozdílem mezi distinkcí syntetického a analytického a mezi distinkcí empirického a apriorního a ob-

jasňuje, proč se Kritika soustřeďuje na syntetické soudy a priori. V třetí kapitole se autor táže, kde je třeba hledat verifikaci pro metafyziku. Uvažuje o charakteru transcendentálních zkoumání, o pozorováních, o pojmech, o poznání a o logice jako klíči k transcendentálním zkoumáním. Seznamuje čtenáře s různými námitkami proti postupům zvoleným v Kritice (Hegelovými, Heideggerovými, Moorovými, Russellovými). Charakterizuje apriorní pravdy a přirozenost lidské mysli (the nature of the mind), pravdu a intenci (reference) ve vztahu k verifikaci, naznačuje jediné směry, v nichž lze hledat verifikaci pro metafyziku, a obírá se „prvým krokem“ transcendentální logiky.

Ve čtvrté kapitole se mimo jiné podrobně zabývá Kantovým systémem kategorií (i námitkami proti němu), v páté zkoumá problém verifikace v geometrii a v šesté kategorii (pojmy) vhodné (available) pro metafyzické poznání. Zde nejdříve analyzuje některé obecné otázky (kde je třeba jakové pojmy hledat, meze metafyzického poznání a jiné), a pak se soustřeďuje především na kategorii času a s ní spjaté problémy. Sedmá kapitola je srovnáním verifikace v geometrii a v metafyzice. V osmé se autor zamýšlí nad věcmi a jejich trváním, v deváté se zkoumají příčina a následek a v desáté kategorii kvantity a čísla. V poslední kapitole se autor znovu vrací k otázce mezi metafyzického zkoumání: charakterizuje typ empirického poznání, přírodu, boha, svět a lidskou mysl (myšlení), kategorii jevu, reality, jakož i idealismus. Podrobněji se obírá věcmi o sobě, a to jednak tak, že se pokouší vysvětlit, proč jsou nepoznatelné, jednak tak, že ukazuje, v kterém kontextu nabývá jejich nepoznatelnost na významu. Proto také končí své dílo úvahou nadepsanou: Justifications for beliefs where knowledge cannot reach, což už kdysi v předmluvě ke Kritice vyjádřil sám Kant známou větou, v níž ovšem německé Glauben, resp. Glaube (znamenající i faith i belief) lépe odpovídalo duchu tehdejšího Německa: Ich mußte das Wissen aufheben, um zum Glauben Platz zu bekommen. *Ludvík Tošenovský*

Dietrich Benner: Theorie und Praxis (Systemtheoretische Betrachtungen zu Hegel und Marx); Verlag R. Oldenbourg, Wien u. München 1986, 188 stran.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol. V první se autor zamýšlí nad lineárností a dialektikou jako úvodem k problematice myšlení a bytí, v druhé pak nad otázkou principu jako nad otázkou po možnosti filosofické systematiky. Třetí kapitola otvírá vlastní problém vztahu mezi teorií a praxí. Ve čtvrté kapitole, nadepsané Die Theorie des spekulativen Satzes, se analyzuje tento problém u Hegela (ovšem méně zevrubně než ve známém díle Manfreda Riedela), protože autor se téměř výhradně koncentruje na Hegelovu teorii spekulativní věty. Dialektické teorie a praxe se explicitně věnuje v jedné podkapitole páté kapitoly, která se jinak obírá Marxovými zásadami realizace (Verwirklichung) filosofie.

V poslední kapitole podává autor své vlastní závěrečné úvahy. V nich se mimo jiné dovídáme, že v souhlase s Wilfdietrichem Schmiedem-Kovarzikem (srovnej jeho studii — in: Festschrift f. M. Schröter, Schelling-Studien, München 1965 — nadepsanou Marx—Kierkegaard—Schelling. Zum Problem von Theorie und Praxis), že starý Schelling zvolil při svém řešení vztahu mezi mluvením a míněním, mezi teorií a praxí cestu, která prý vysoce ční nad pokusy Hegelovými, Marxovými a Kierkegaardovými. Nepřekvapuje proto (dovídáme se to v závěrečné větě jeho úvah), že autor má za to, že v jeho pojmu dvojité transcendentálně dialektické difference (tento pojem ve své práci složitě vykládá) je skryta afinita i rozdíl mezi bohem a člověkem.

Ludvík Tošenovský

Stephan Strasser: Phänomenologie und Erfahrungswissenschaft vom Menschen. Grundgedanken zu einem neuen Ideal der Wissenschaftlichkeit; Berlin (W. de Gruyter) 1984, 313 stran.

Cíl spisu holandského fenomenologa neleží v oblasti antropologie. Strasser tu nechce nabídnout nějaké nové obsahové pojetí člověka, nýbrž se snaží — jak naznačuje už podtitul spisu — analýzou antropologického poznání připravit cestu novému pojetí vědeckosti. Vychází z konstatování tzv. antropologického dilematu, který tvoří „krux“ všeho antropologicky tematizovaného poznání (nevhodnost strohého subjekt-objektového dualismu, aporičnost svobody a kladení účelů, hodnocení a mo-